

ATMODA

LTF NEDĒLAS
LAIKRAKSTS

Nr.33 (149)
28.08.1991.

Cena 60 kap.

Par šo laiku cilvēki jau tagad teic: neticami. Tik neticami ātri tik daudz kas noticis, ka vēl nespējam tam noticēt. Bet noticis ir. To vēl ilgi komentēs žurnālisti, politologi, diplomāti, jo dziļas analīzes laiks vēl priekšā: noteikti uzzināsim par slēptajiem un atklātajiem puča atbalstītājiem (dažs labs jau tagad, bailēs tricēdams, nepārtraukti pļēguro, bet apskaidribas brīžos draud padotajiem ar čeku un OMON), noteikti novērtēsim LR AP priekšsēdētāja A. Gorbunova bezkompromisa soli 19. augusta rītā, kad viņš noteikti un konsekventi (viens no pirmajiem pučam pakļautajā teritorijā) nosauca pučistus viņiem piedienīgā vārdā, novērtēsim pilnīgi visu, kas noticis. Bet mēģināsim novērtēt arī paši sevi. Ir saprotama mūsu visu vēlme beidzot mēslam atklāti pateikt, ka tas ir mēs, tomēr varbūt to darīsim ar pašcieņu? Varbūt nelēkāsīm pa mironi tikai tāpēc vien, ka tas ir beigts, vairs nespēj pretoties un ka nu ir atļauts pa to lēkāt? Skumji bija noraudzīties, kā ļaudis bez sevis apjaušanas un bez pašcieņas metās virsū nogāztajam ģenerālim Rīgas centrā. Par daudz goda, draugs. Par daudz drosmes arī. Vai tie, kas lēkāja pa šo vēstures graustu, savulaik atradās arī uz Rīgas barikādēm? Vai tā ir varoņība — spārdīt mironi? Bet nerunāsim vairs par to. Politiskais briedums ar laiku izveidos arī civilizācijas briedumu un otrādi. Galvenais, ka TAS IR NOTICIS. Mācīsimies taču uzvaru saņemt ar pašcieņu.

ELITA VEIDEMANE

TAS IR NOTICIS

MĪLAIS LASĪTĀJ!

Paldies Tev par atsaucību un interesi, ko izrādīji mums šajās satraukuma pilnās militārā puča dienās. Pateicamies Tev par ziedojumiem, ar kuriem pabalstīji "Atmodas" redakciju mums visiem tik grūtajā laikā.

Taču vēl daudzi cilvēki zvina uz redakciju un jautā: kā lai palīdzam? Kur var pārskaitīt naudiņu?

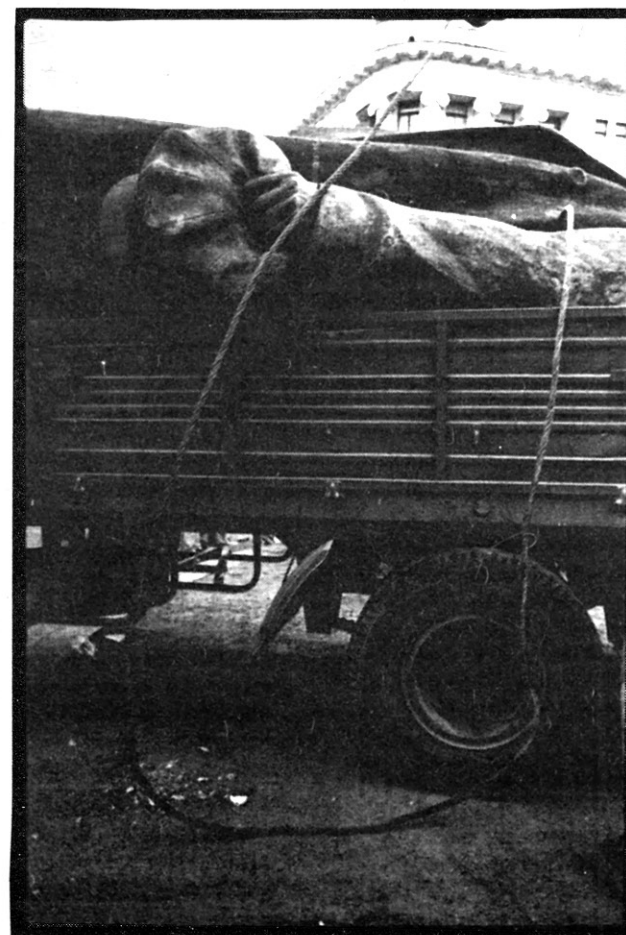
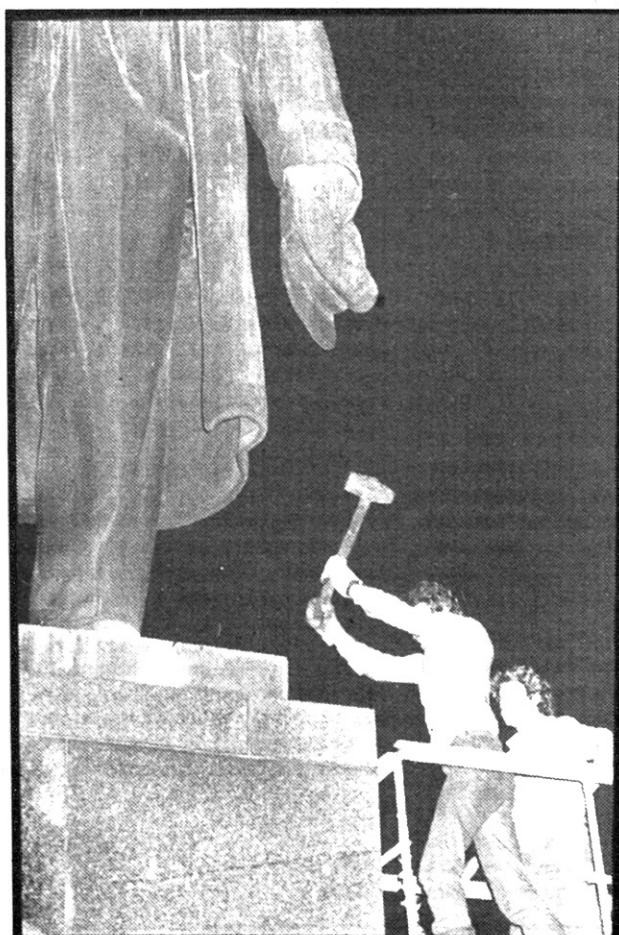
Tālab paziņojam mūsu konta nr.:
000 700 356 Rīgas Komercbanka,
kods 310 101 784.

Tavs atbalsts, mīlais lasītāj, mums ļoti palīdzēs. Paldies Tev!

***

Un vēl ko Tev teiksim, mīlais lasītāj. Mūsu laikraksta īslaicīgā pāriešana pagridē, evakuācija un reevakuācija devusi mums visai jūtamam materiālu triecienu: pārvedot kompjūterus uz drošāku vietu, daži no tiem diemžēl ir sabojāti. Tādēļ šo laikraksta numuru nevarējam izveidot sešpadsmitlapīgu — nebija jaudu. Bet jau nākamais būs tāds pats kā vienmēr.

"ATMODA"

ŠOBRID!

Notikumu dinamisms ir pārsteidzošs. Pučisti vēl atradās gaisā lidmašīnā, kas lidoja uz Krimu, — kad satelītkanāls "SKY NEWS" TV ekrāna stūrī rādīja uzrakstu: "coup defeated" — "pučis ir sakauts". Bet Jeļcins tanī pašā laikā KPFSR Augstākās Padomes sesijā nāca klajā ar saviem — prezidenta — dekrētiem. Starp tiem arī dekrēts par Krievijas teritorijā esošo Savienības uzņēmumu pāriešanu KPFSR īpašumā. Tas tikai viens piemērs, nerunājot nemaz par notikumu atstātu Latvijā aizvadītās nedēļas nogalē.

Pučisti, sagraudami esošās varas un politiskās ietekmes struktūras un nespējami radīt savējās, faktiski ir izveidojuši zināmu politisko vakuumu. Šo tukšumu tad arī cenšas aizpildīt Jeļcins ar saviem dekrētiem. Tēlaini runājot, pēc tam, kad no politiskās skatuves aizbrauca tanki un aizgāja tauta, ciņā uzreiz iesaistījās politiķi. Ciņā, kā to var paredzēt, būs smaga. Bet tās iespējama rezultāts — totalitārisma un komunisma neatgriezeniska sagrāve vismaz politiskajās formās (ar apziņu un psiholoģiju, protams, ies ilgāk) — ir pūliņu vērts.

Pirmajā vakarā pēc demokrātisko spēku uzvaras, skatoties programmu "Laiks", varēja saklausīt arī izlīdzinošas notis dažu politisko darboņu runās. (Izlīdzinošas tajā ziņā, ka puča organizētājus it kā nevajadzētu novest līdz tiesai). Tādēļ Krievijas prezidenta enerģiskā rīkošanās ir vērsta uz vienu mērķi: virzīties maksimāli uz priekšu, lai nepieļautu, nedotu iespēju "atpakaļgājieniem". Šī iemesla dēļ tieši Krievijas varas pārstāvji arestēja pučistus, veica citus līdzīga rakstura pasākumus (atstādināja no amatiem tos Krievijas reģionu vadītājus, kuri nebija iebilduši pret ārkārtējā stāvokļa komitejas rīkojumiem). Jeļcinam bija jārikojas ātri arī tādēļ, ka par pretošanās juridisko pamatu tika izraudzīta PSRS konstitucionālās kārtības atjaunošana. Bet tas, savukārt, nozīmē, ka, izvērtējot pučistu darbības prettiesiskumu, arbitra loma pienākas tādām ar savu konservatīvismu labi pazīstamam "orgānam" kā PSRS Tautas deputātu kongresam. Bez tam, ja tagad domājam par cēloņiem, kuri izraisīja trīs dienu avantūru, tad jāatzīst, ka tie meklējami nozīmētās Savienības līguma parakstīšanas "tehniskajās" sekās. Tas ir: pēc Savienības līguma, kurš paredz samērā plašu manevra iespēju demokrātijai un republiku suverenitātei, būtu jāatlaiz gan PSRS Tautas deputātu kongress, gan PSRS AP, gan arī PSRS valdība. Izredzes uz jauno struktūru formēšanos vismaz aptuveni iepriekšējā personālajā sastāvā — visai niecīgas. Tāpēc nav brīnums, ka starp puča organizētājiem ir PSRS premjerministrs un citi ministru kabineta locekļi. Tādēļ Jeļcins pašreiz ir spiests maksimāli nostiprināt savas pozīcijas, lai, piemēram, PSRS AP nevarētu tā vai citādi attaisnot pučistus (aizsūtīt pensijā, par sūtņiem uz kādu no jaunattīstības valstīm u.tml.).

Ari Latvijā šobrīd ne mazāk kā Krievijā ir nepieciešama enerģiska rīcība, lai realizētu tās plašās iespējas, kuras pavērusi konservatīvo spēku sakāve un apjukums. Tas, kas viegli ir iespējams šodien, ar daudz lielākām pūlēm būs sasniedzams rīt. Politiskā telpa ir tukša, tādēļ: "kurš pirmais brauc, tas pirmais mal".

ANDRIS KĒSTERIS

Šodien, 23.augustā, mēs, Baltijas tautas, stāvam uz šī ceļa, lai atgādinātu sev un visām pasaules tautām datumu, kad pirms 52 gadiem tika noslēgts nodevīgais Molotova-Ribentropa pakts un parakstīti tā slepenie protokoli. Šajā dienā pasaules asiņainākās tirānijas — nacionālsociālistiskā Vācija un komunistiskā PSRS savā starpā iztirgoja Austrumeiropas un Baltijas valstu neatkarību un brīvību. Šis pakts deva iespēju agresoram netraucēti uzsākt otro pasaules karu, kas visai cilvēcei atnesa nepieredzētu postu un iznīcināja desmitiem miljonu dzīvību. Kamēr pārējā pasaule ir sadziedējusi kara cirstās brūces, atjaunojusi brīvību un demokrātiju, trīs Baltijas valstis uz šī pakta pamata savus asiņainos darbus turpina PSRS karaspēka atsevišķas vienības, melno berešu vienības, Valsts drošības komiteja un viņu iedvesmotāja PSKP filiāle.

Lai šīvakara uguns kuri no Viļņas līdz Tallinai godina sarkanā terora upuru piemiņu un

LATVIJAS TAUTAI

A.LIEPIŅA foto

apliecina mūsu prasību — tiesāt šo noziegumu vaininiekus. Lai pasaule redz Baltijas

tautu nesalaužamo gribu mierīgā ceļā atjaunot savu valstu faktisko neatkarību un

atgriezties brīvo tautu saimē. LATVIJAS TAUTAS FRONTE 23.augusts, Rīga

VIENOŠANĀS MASKAVĀ

«Es nezinu, kā kolēģi, bet es tajā brīdī biju apjucis,» sacīja A.Gorbunovs, stāstot par tikšanās ar B.Jeļcinu, kad KPFSR prezidents uz galda nolīcis aktu vākus ar dekrētu par LR atzīšanu. "Runas mums tādām brīdīm nebija sagatavotas un runājām, kā katrs mācējām." Jeļcins uzreiz sapratīs, ka šis jautājums Latvijas delegācijai ir vissvarīgākais. Pēc tikšanās ar PSRS aizsardzības ministru J.Šapoņikovu, iekšlietu ministru V.Baranņikovu un VDK priekšsēdētāju V.Bakatinu Latvijas delegācija (A.Gorbunovs, J.Dinėvičs, O.Kehris, M.Virsis, A.Vaznis, E.Cilinskis) panākusi šādas vienošanās:

1. Sakarā ar līdzdalību pučā no amata atstādināts BKA pavēlnieks F.Kuzmins.
2. PSRS iestādes nesniegs nekādu atbalstu Rīgas OMON vienībai, bet saskaņos pasākumus vienības darbības izbeigšanai un tās atbrūpošanai.
3. LR institūcijām nekavējoties tiks atdota visa manta, arī ieroči, ko PSRS formējumi atņēmuši janvārī un augustā.
4. Uz Latviju izbrauks PSRS VDK pārstāvji, lai kopā ar atbildīgiem LR pilnvarotiem pārstāvjiem izlemtu jautājumus, kas saistīti ar LR AP lēmumu par LPSR VDK likvidāciju.

E.GRANDAVS

A.LIEPIŅA foto

3 DIENAS AUGUSTĀ

Trīs dienas, kas satricināja sestdaļu planētas sauszemes un lika sastingt gaidās pārējai pasaulei. Runājot par lieliem notikumiem, grūti iztikt bez "augstiem vārdiem". Šajās dienās dzima jauna Krievija. Beidzās Gorbačovs era un sākās Jeļcina era. Protams, savērnieki pieļāva paviršības, taču kopumā darbojās saskaņoti, arī apstākļi pučam bija labvēlīgi. Armija, VDK un milicija bija viņu rokās. Gorbačova popularitāte bija noslīdējusi līdz kritiskai robežai. Viņu nodeva pat kādreizējais kursabiedrs Lukjanovs (pilnīgi iespējams, ka jau drīz dzejniekam Oseņevam* būs daudz laika darbam "zilopkaula torni"). Vidusmēra politiķi un augstos amat-

kršlos sēdošie funkcionāri vai nu pēkšņi aplīma, vai arī aturējās "dot neizsvērtus vērtējumus". Tomēr pučistu uzvara vēl nebija galīga. Pāri pelēkajam "tautas vietnieku" pūlim diženi, pat majestātiski pilnā augumā izslēdās Boriss Jeļcins. Vai pučisti ņēma vērā "Jeļcina faktoru"? Droši vien. Gan jau uz zināsim, kāpēc viņu neizdevās "izolēt" vai "internēt". Galu galā nav noslēpums, ka Jeļcina un Gorbačova attiecībām nav nekā kopēja ar personiskām simpātijām, varēja meklēt vienošanos (teiksim, prezidenta amata formālu saglabāšanu apmaiņā pret depolitizācijas dekrēta atcelšanu). Un tad atklājās, ka ar Jeļcinu nevarēs sarunāties. Krievija un visa pasaule ieraudzīja

KPFSR prezidenta dekrēts

«PAR LATVIJAS REPUBLIKAS NEATKARĪBAS ATZĪŠANU»

1. Ņemot vērā Latvijas Republikas AP lēmumu par valstiskās neatkarības pasludināšanu, atzīt Latvijas Republikas valstisko neatkarību.
2. KPFSR Ārlietu ministrijai veikt attiecīgas pārrunas un parakstīt vienošanos par diplomātisko attiecību nodibināšanu starp KPFSR un LR.
3. Aicināt PSRS prezidentu atzīt Latvijas Republikas valstisko neatkarību un sākt sarunas starpvalstu attiecību noregulēšanai starp PSRS un LR.
4. Aicināt starptautisko sadraudzību atzīt Latvijas Republikas valstisko neatkarību.

KPFSR PREZIDENTS B.JEĻCINS

Maskava, Kremļis
1991.gada 24.augustā

LATVIJAS KRIEVIEM UN KRIEVISKI RUNĀJOŠIEM!

Ņemot vērā to, ka lielais vairums t.s. politisko darbinieku kopš 19.augusta beidzot ir galīgi sakompromitējušies, saistīdami sevi ar GKČP darbību, jūs tiek lūgti politiski aktivizēties un izvirzīt jaunus līderus, kuri spētu aizstāvēt jūsu politiskās un ekonomiskās intereses. Lai jums veicas!

Jūsu "ATMODA"

savā priekšā valstsvīru, kas apzinās savu atbildību tautas priekšā un jūtas aicināts stāties tās priekšgalā. Neapšaubāmi, tauta sešu gadu laikā ir krietni "paaugusies". Un tomēr... Grūti iedomāties Pētera I reformas bez paša Pētera, Napoleona impēriju bez Napoleona. Pietrūkst iztēles, lai iedomātos demokrātisko spēku uzvaru Krievijā bez Borisa Jeļcina.

1968.gadā Čehoslovākijā ātri vien uzradās Gustavs Husaks. Ja prokomunistiskais apvērsums beigto sekmīgi, droši vien Latvijā atrastos kāds "bards" vai "barde", kas gītaras pavadībā dziedātu "...palīdzī, Dievs, visai padomju tautai...". Boriss Jeļcins jau pirmajā dienā, 19.augustā, nosauca lietas istajos vārdos. Tautas ievēlēts prezidents pasludināja dumpinieku ārpas likuma. Gods kam gods, arī LR AP jau 19.augusta rītā publiski deva adekvātu stāvokļa vērtējumu. Kad pučs jau agonēja, pie prāta nāca daudzi. Ne velti mēdz teikt, ka laimei ir simts tēvu, tikai nelaimei ir bārene. "Istenie demokrātijas aizstāvji" lien ārā no savām alām.

Un viņu nav mazums. Vēsturē nereti bijis tā, ka uzvaru izcīna vieni, bet tās augļus plūc citi. Kā būs šoreiz — to rādīs tuvākā nākotne. Kad Burboni pēc ceturtdaļgadsimta ilgas prombūtnes atgriezās Francijā, kāds laikabiedrs trāpīgi teica, ka "šie cilvēki neko nav aizmirsuši un neko nav iemācījušies". Spriežot pēc šīvakara preses konferences, šie vārdi lielā mērā attiecināmi arī uz Mihailu Gorbačovu, kura prombūtne gan ilga tikai 72 stundas.

Vai puča vadītāji un visi līdzdalībnieki saņems pelnīto sodu? Vai izdosies pilnībā saukt pie atbildības organizācijas, kuru līdzdalība valsts noziegumā ir nepārprotama? Lai nu kā, bet mēs vēl dzirdēsim (daudz un bieži) vaimanas par domu plurālisma nīdēšanu, demokrātijas apspiešanu, raganu medībām etc., etc. Sātans citēs svētos rakstus. Tā gadās, XX gadsimtā tas vienreiz jau pieredzēts jo plaši. Nirmbergas prāvas laikā.

ASKOLDIS RODINS
1991.gada 22.augustā.
* Oseņevs — A.Lukjanova pseidonims.

LTF SANĀKSME RĪGĀ

26.augustā Rīgā notika AP LTF frakcijas un LTF Valdes kopīga sanāksme, kurā apsprieda politisko situāciju Latvijā un stāvokli pašvaldībās. AP priekšsēdētāja vietnieks D.Ivāns uzsvēra, ka pašreizējā valdība faktiski ir pārejas perioda valdība un tajā nepieciešams izdarīt būtiskas izmaiņas. D.Ivāns nenorādīja, kuru ministriju vadītāji, viņaprāt, būtu jānomaina. Par nepieciešamību reorganizēt valdību runāja arī MP priekšsēdētājs I.Godmanis. "Šis nedēļas laikā noskaidroju, kam uzticēties un kam ne, kādas struktūras ir nederīgas," sacīja premjers. "Šī valdības programma neatbilst pašreizējai situācijai, jāizstrādā jauna." Vairāki runātāji kritizēja Latvijas televīzijas un radio darbu un ieteica AP šīs valstiski ļoti nozīmīgās struktūras reorganizēt. Diemžēl konkrētības priekšlikumus bija visai maz, tādēļ pelnīts bija AP deputāta V.Dožorčeva pārmetums sanāksmes dalībniekiem, ka visi minētie jautājumi bija jārisina jau krietni iepriekš un nevis jāskatās tikai tagad, kad "mūsu priekšā vairs nav nevienas barjeras". Sanāksmes nobeigumā LTF Valde un AP LTF frakcija pieņēma kopīgu paziņojumu, kurā LTF ierosina AP nekavējoties izveidot valsts kontroles dienestu un līdz Saeimas vēlēšanām izstrādāt likumu par valsts varu. LTF iesaka Augstākajai Padomei palielināt pašvaldību pilnvaras, tādējādi atraisot iedzīvotāju iniciatīvu, kā arī lielāku uzmanību pievērst valsts aizsardzības struktūru veidošanai.

SVARĪGĀKAIS — IEVIEST TIRGUS EKONOMIKU UN NOSTIPRINĀT VALSTS DROŠĪBU

"LR" konstitucionālajā likumā teikts, ka tiek atjaunota 1922.gada Satversme, tās starptautiski tiesiskā nozīme. Tomēr joprojām ir spēkā LPSR konstitūcijas normas, kas nav pretrunā ar to," intervijā "Atmodai" sacīja LR AP likumdošanas komisijas vadītājs A.Endziņš, komentējot valsts tiesiskos pamatprincipus pēc LR konstitucionālā likuma pieņemšanas. Arī turpmāk AP likumdošanas procesā prioritāri būs likumprojekti, kas reglamentē tirgus ekonomikas ieviešanas principus un nosaka valsts drošības sistēmas izveidošanu. "Iespējami ātrāk jāveido ne tikai zemessardze un policija, bet arī valsts drošības dienests. Sprotams, ne jau visi VDK darbinieki ir tādi kā Krjučkovs un viņus mēs varam aicināt strādāt LR labā," sacīja A.Endziņš. Likumdošanas komisijas vadītājs uzsvēra, ka šobrīd ļoti svarīgi ir veidot aktīvu ārpolitiku attiecībā uz Krieviju: "Kaut arī formāli starptautisko tiesību subjekts ir PSRS, taču reālais subjekts ir Krievija. Es domāju, ka gaidāmais PSRS tautas deputātu kongress būs pēdējais." Par PSRS aizsardzības uzņēmumu statusu Latvija un Krievija vienosies starptautisku sarunās. Pārējo Vissavienības uzņēmumu pārņemšana LR jurisdikcijā, kā izteicās A.Endziņš, ir tikai laika jautājums.

PSRS AP PAR LATVIJAS NEATKARĪBU

26.augustā darbu sāka PSRS AP. Pie dienas kārtības apstiprināšanas grupa deputātu (arī V.Kliņķe) pieprasīja izskatīt jautājumu par Baltijas republiku neatkarības atzīšanu. Taču izrādījās, ka šo jautājumu var lemt tikai PSRS tautas deputātu kongress, kas darbu uzsāks jau 2.septembrī. AP to motivēja, ka izmaiņas PSRS konstitūcijā var izdarīt tikai PSRS tautas deputātu kongress.

A.DEMENTEJS ATKĀPJAS

Baltkrievijas AP priekšsēdētājs A.Dementejs atkāpies no ieņemamā amata sakarā ar aiziešanu pensijā. Republikas deputāti izskatīja jautājumu par AP prezidija darbības izvērtēšanu.

STĀVOKLIS HORVĀTIJĀ PASLIKTINĀS

Pēc tam, kad 19.augustā četniki (serbu paramilitārie grupējumi) ar sajūsmu sveica puču PSRS, viņu uzbrukumi vērsās vēl niknāki (arī pēc puča sakāves nekas nav mainījies). Federālā armija aizvien vairāk atbalsta teroristus gan ar dzīvo spēku, gan kaujas tehniku. Par sevišķi nežēlīgu uzbrukumu mērķi kļuvusi Osijeka — lielākā pilsēta Austrumslavonijā. Osijeka mēram piesūtīts ultimāts, kurā paziņots — ja Osijeka nepadošoties, to iznīcināšot. Pilsēta gatava aizstāvēties, taču, ja savu potenciālu izmantos armija, spēki var būt pārāk ne vienādi. Dienvidslāvu armijai Horvātijā joprojām nav okupācijas armijas statusa, jo valdība negribēja saasināt situāciju. Taču stāvoklis acimredzot drīz mainīsies — Horvātijas Republikas prezidents Franjo Tuđmans 23.augustā tautai pavēstījis: ja armija līdz 31.augustam neievāksies atpakaļ kazarmās un nepārstās atbalstīt sadistisko teroristu grupas, Horvātijā pasludinās vispārēju mobilizāciju un darīs visu, lai aizstāvētu savu valsti, konstitucionālo kārtību un pilsoņus. Diemžēl nedēļas nogalē notika jauni, aizvien nežēlīgāki uzbrukumi un uzlidojumi Osijekai, Vukovarai, Sinjai (pilsētiņa pie Adrijas jūras). Bombardēti un apšaudīti galvenokārt civilie objekti — pat slimnīcas. Osijekā mīna trāpija kādā tramvajā. Civiliedzīvotāju vidū ir daudz nogalināto un ievainoto. Pie Novskas (pilsētiņa netālu no Bosnijas robežas) apšaudīts EEA novērotāju helikopters. Apkalpe laimīgā kārtā nav cietusi, tai izdevies nolaisties. Pastāv reālas briesmas, ka agresors var atkal rīkot sabotāžas Krško atomstacijā (60 kilometrus uz rietumiem no Zagrebas, 87 kilometrus no Austrijas robežas), divi terora akti tur jau notikuši. Par laimi, atomstacija ir amerikāņu tipa (to cēlusi firma Westing House). Svētdien tika bombardēta Vukovara — tikai civilie objekti, t.sk. slimnīca. Bombardēta kāda automašīna, kurā sadeguši trīs cilvēki. Nodarīti milzīgi postījumi. Sinjā federālā armija no kazarmām atklāja uguni uz pilsētiņu. Šava tikai uz civiliem objektiem. Horvātu nacionālā gvarde šos uzbrukumus atvairīja. Ungārijas valdība izteikusi protestu

Dienvidslāvijas federālajai valdībai, jo vairākas lidmašīnas, uzbrūkot Osijekai, ielidojušas Ungārijas gaisa telpā.

KAD ATZĪSIM SLOVĒNIJU UN HORVĀTIJU?

Uz šo jautājumu "Atmodai" atbildēja AP Ārlietu komisijas galva MAVRIKS VULFSONS:

— Materiāli par Slovēnijas atzīšanu jau sagatavoti, rīt (27.augustā — red.) gatavosim materiālus par Horvātiju. Pēc tam lēmuma projekts izies cauri prezidijam un komisijām — tāpat Slovēnija un Horvātija tiks atzītas tuvāko dienu laikā. Saspringtās situācijas dēļ AP to nevarēja ātrāk veikt.

JĀSTRĀDĀ!

Saruna ar D.IVĀNU notika pirmdien Vecrīgas ielās īsi pirms Tautas frontes un AP deputātu kopīgās sanāksmes, kurā apsprieda radušos politisko situāciju. Mums aiz muguras gāja bruņavestē tērpies valdības apsardzes vīrs ar automātu rokās.

— Vai jūs piekristat tam, ka pašlaik notiekošais tiek saukts par *Daiņa Ivāna puču*?

— Nē, absolūti nepiekrītu. Nekas tāds man nekad nav bijis prātā. Pučs svešvārdu vārdnīcā tiek raksturots kā sazvērētība, lai ar ieročiem rokās saģrābtu varu.

— Tādā gadījumā kā jūs komentētu savu svētdienas paziņojumu *Augstākajā Padomē*?

— Paziņojums bija tāpēc, ka, manuprāt, ir pienācis brīdis, kad esam pamodušies un vairs nedrīkstam aizmigt. Tie, kas uzmanīgi klausījās, to tā arī saprata. Ja mēs tagad, būdami lielā eiforijā un sajūsmā, apstāsimies un nedomāsim par savām iekšējām problēmām, par to, cik neefektīvi šobrīd funkcionē valsts pārvalde un saimniecība, ja istajā brīdī nepārņemsim varu un nenomainīsim vecās varas struktūras, veco vadītāju vietā neieliekot jaunus, darbaspējīgus cilvēkus, tad atkal varam iestīgt purvā. Un tad pēc kāda laika no sociāliem un ekonomiskiem satricinājumiem Latvija pati var uzsprāgt.

— Vai jūs gatavojaties izvirzīt savu kandidatūru *LTF līdera amatam*?

— Nē, man amatu pietiek. Drīzāk es vispār aiziešu prom no visiem amatiem. Savulaik es biju frontes vadītājs, un man vienkārši gribējās atgādināt deputātiem, no kurienes mēs esam nākuši, jo daudzi mani kolēģi to ir aizmirsuši.

— Vai jūs piekristat *viedoklim, ka "Atmodai" ir jākļūst par neatkarīgu laikrakstu*?

— Manuprāt, visiem laikrakstiem ir jābūt neatkarīgiem. Kaut gan kustībai kā tādai, iespējams, ir vajadzīgs savs laikraksts. Bet tas civilizētā veidā ir jākārt ar frontes valdi.

— *Kādu jūs redzat LTF nākotni*?

— Domāju, ka LTF nākotne vairs nav ilga. Mums ir jāatrisina neatkarības galvenās procesuālās lietas un jāprot mobilizēt tam cilvēkus un tautu. Droši vien pēc Saeimas vēlēšanām, kuras diez vai būs drīz, jo tam ir pietiekoši labi jāpagatavojas, fronte varētu konstitūties par politisku partiju vai partiju koalīciju, bet šobrīd tas nav tik aktuāli.

— *Kas valdības un LTF līmeni, jūsu prāt, tagad ir pats aktuālākais*?

— Jāstrādā. Valdības un arī mūsu uzdevums ir novērtēt, kā strādā mūsu cilvēki. Jo šis gads ir parādījis, ka daudz valdības struktūras un iestādes velk atpakaļ.

— *Kādas personālas izmaiņas jūs paredzat Ministru Padomē*?

— Savas personīgās domas es atļausos neizpaust. Tās es esmu izteicis gan

valdības, gan parlamenta sēdē. Svarīgi ir tas, lai tie būtu droši cilvēki, lai viņu izveidotais aparāts vai ministrija tiešām strādātu.

— *Vai šīs izmaiņas, jūsu prāt, procentuāli būs lielas*?

— Es uzskatu, ka tām ir jābūt visaptverošām un lielām, jo pašlaik visā valdības aparātā tikai sīkas struktūras strādā normāli.

Jautājumus uzdeva
GINTS BARKOVSKIS

Latvijas Republikas Augstākajai Padomei LATVIJAS NACIONĀLO KARAVĪRU BIEDRĪBA (LNKB) PAZIŅO:

1. Latvijas Republikai tās neatkarības atgūšanas un aizstāvēšanas uzdevumu veikšanai nepieciešami uzticami, enerģiski un uz izšķirošu darbību istā brīdī spējīgi cilvēki. Tādu cilvēku vidū sevišķi izceļas LNKB biedrs, Latvijas Republikas Augstākās Padomes

deputāts Odisejs Kostanda. Viņa vadošā rīcība šīgada janvāra notikumos, aizstāvot republiku. O.Kostandas ieguldījums līdz pat šim laikam Latvijas aizsardzības spēku organizēšanā ir liels un vispārzināms.

2. Uzskatām par nedibinātām un nepiekrītam notikušajām izmaiņām Latvijas zemessardzes vadībā, kuru rezultātā O.Kostanda bez pārliecinošiem argumentiem ir faktiski izstumts no tās, pie kam tas darīts ar papēmieniem, kuri atgādina administratīvu pieeju šādu jautājumu kārtēšanā.

3. LNKB kategoriski pieprasa, lai republikas Augstākā Padome aicina O.Kostandu ieņemt vadošu amatu Latvijas aizsardzības spēkos un dara to bez vilcināšanās.

LNKB darbības visu virzienu kopējais mērķis ir Latvijas neatkarības atjaunošana un nosargāšana ar visiem līdzekļiem, kādi ir šīs sabiedriski politiskās organizācijas rīcībā. Tādēļ republikas aizsardzības spēku organizācijas un darbības pamatjautājumu risināšana mums nevar būt vienaldzīga.

Latvijas Nacionālo karavīru biedrības valdes priekšsēdētājs
E.SKREIJA
26.08.91.

KURŠ PROM, KURŠ ATPAKAĻ

Piektdienā un sestdienā bija iezīmīga ne tikai ar Latvijas starptautiskās atzīšanas sākumu, bet arī ar diviem lokāla mēroga svarīgiem notikumiem. Pirmais — kompartijas funkcionāri atstāj LKP

"balto māju" Elizabetes ielā. Otrais (attēlā) — priecīgie Latvijas žurnālisti atgriezās nule kā atbrīvotāji Preses namā. Tiesa, viens no populāriem žurnālistiem gan izteicās, ka viņš savā kabinetā atgriezies tikai pēc tā dezinfekcijas, jo citādi...

Tā vai citādi, Preses nams atkal ir mūsu, bet partijas nams nu ir mūsu.

PASAULES VIEGLATLĒTU ČEMPIONĀTĀ

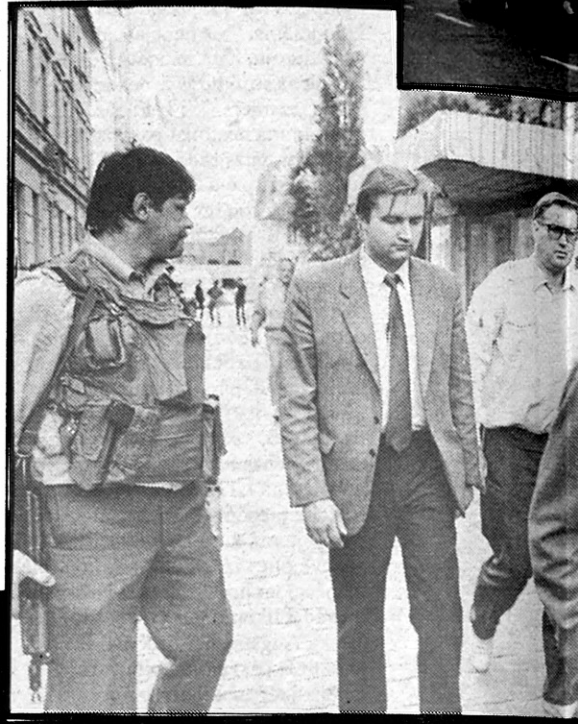
Tokijā 100 metru finālskrējienā vīriešiem startēja astoņi melnādaini sportisti. Seši no viņiem distanci veica ātrāk par 10 sekundēm. Par pasaules čempionu, uzrādot jaunu pasaules rekordu, kļuva Karls Lūiss (ASV "Santa Monica"). Lūisa rezultāts — 9,86. Iepriekšējais rekordists, Karla kluba biedrs Lerojs Barels izcīnīja sudraba godalgu un arī "izskrēja" no sava rekorda — 9,88. Bronza ASV sprinterim Denīsam Mičelam — 9,91. Tālākāšanā par pasaules čempioni kļuva Lielbritānijas pārstāve Dž.Kērsija — 7,32 metri. Vēsi vīstālāk aizmeta PSRS izlases veterāns Jurijs Sedīhs — 81,70.

LATVIJAS AIRĒTĀJI

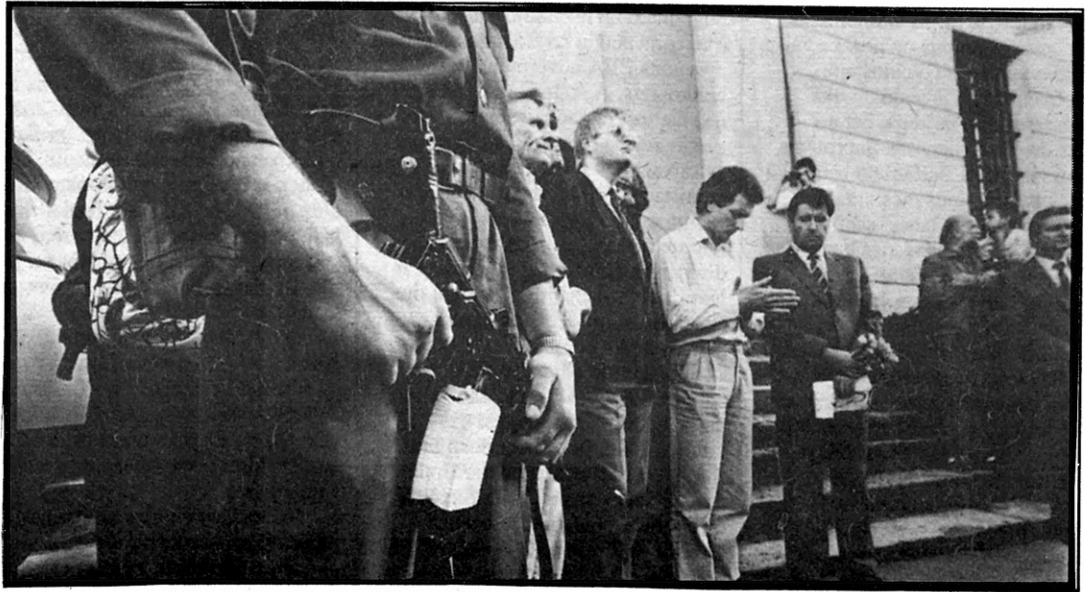
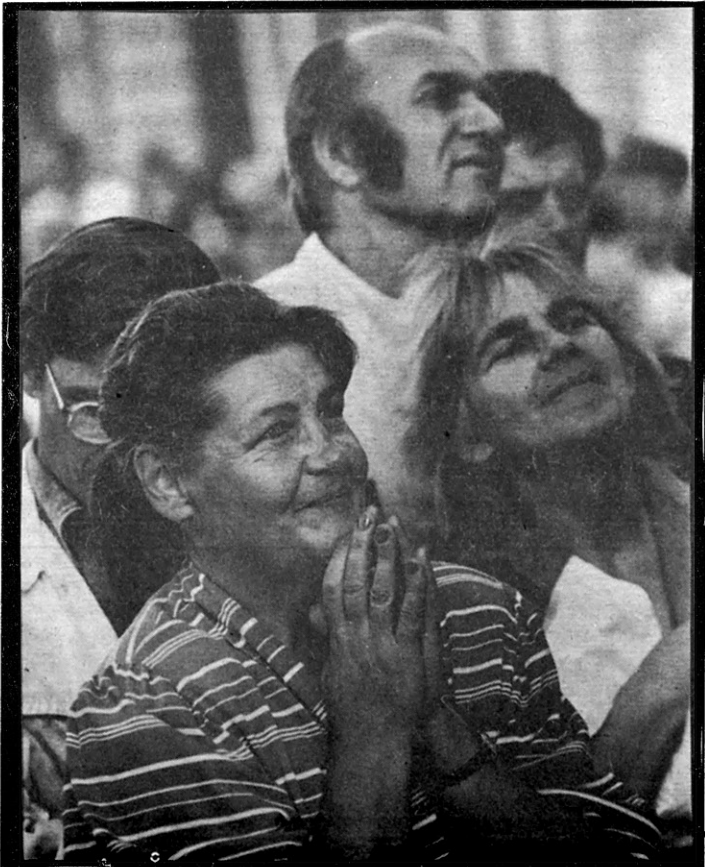
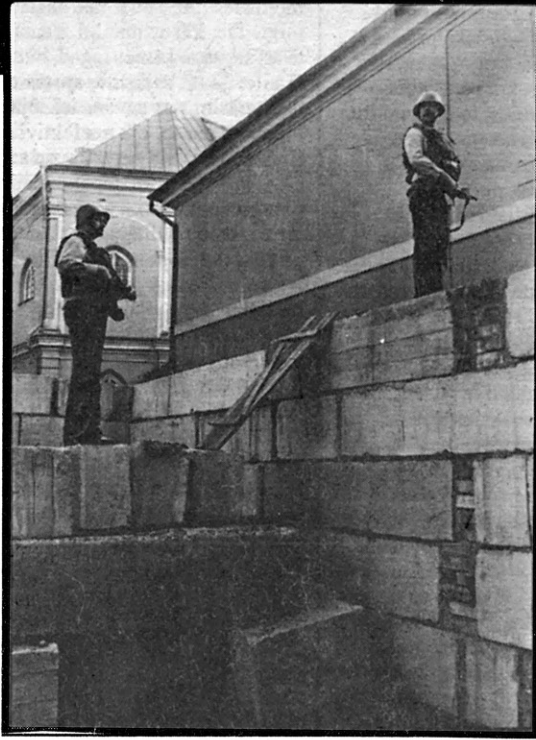
veiksmīgi startējuši divos pasaules čempionātos. Vinē, kur sacentās akadēmiskie airētāji, pārairu četriniekā uzvaru izcīnīja Ģirts Vilks. Divnieku sacensībās sudraba godalgu saņēma Uģis Lasmanis. Francijā pasaules spēcīgāko kanoe un smaļotāju sacensībās viena kilometra distancē vieninieķā uzvarēja Latvijas pārstāvis Ivans Klementjevs. Viņam — arī sudraba godalga 10 000 metros.

Lappusi sagatavoja "Atmodas" informācijas dienests:
AINARS VLADIMIROVS, GINTS BARKOVSKIS,
INGA LIŅAVSKA, LAIMA ŽIHARE,
ERVĪNS GRANDAVS, MĀRIS ĶIRSONS,
VALDIS BĒRZIŅŠ, AIVARS LIEPIŅŠ.

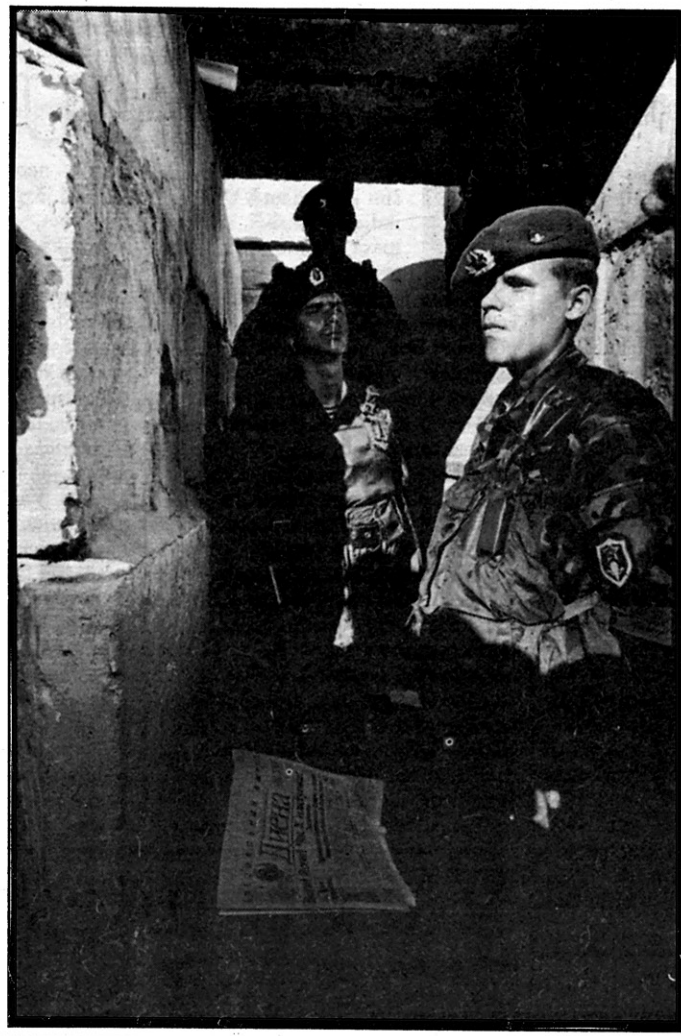

3 DIENAS, KAS SATI

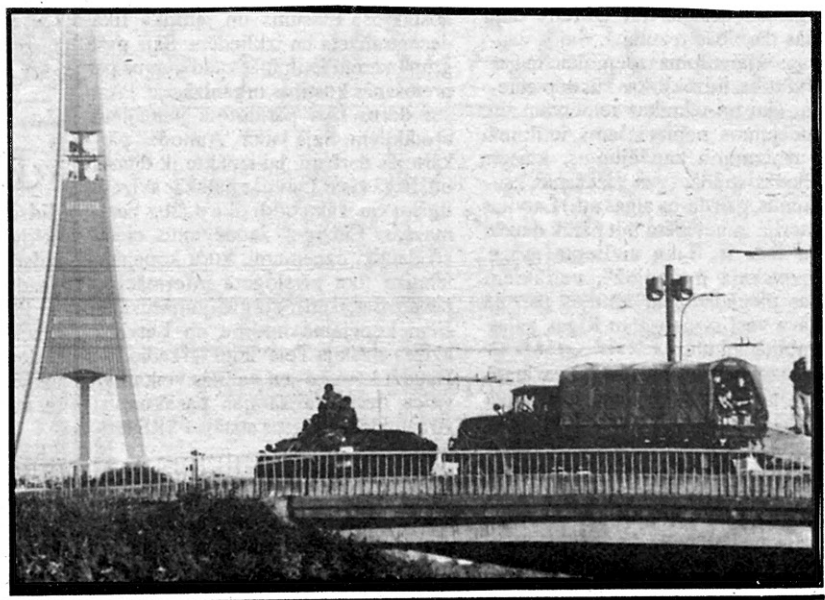
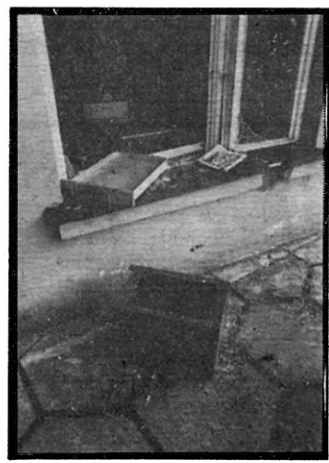
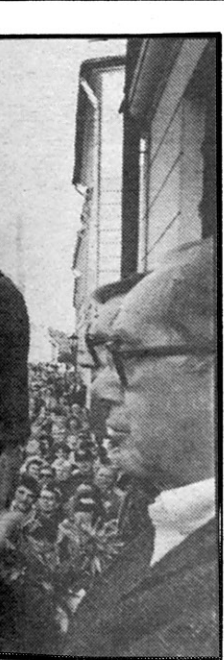

RICINĀJA PASAULI

AIVARA LIEPIŅA foto

«LTF frakcijai nav konsekvences...»

uzskata AP deputāts, pagaidām vēl arī LTF frakcijas dalībnieks ARNOLDS BĒRZS. Pirms balsošanas par LKP izsludināšanu ārpus likuma deputāts Bērzs paziņoja, ka izstāšoties no frakcijas, ja tā rīkosies tikpat nekonservēti. Lūk, ko deputāts pastāstīja "Atmodas" korespondentam.

— Nav jau runa konkrēti par šo lēmumprojektu (par kompartiju — red.), bet par visu frakcijas darbu stūli šajā laikā. Kopš vakardienas (saruna notika piektdien — red.), kad vajadzēja izmantot lūzumu, pāriet uzbrukumā, frakcija pusi dienas sprieda, vai komats jāliek pirms vai pēc "un". Jautājums bija jākārto operatīvi, nedodot iespēju pretiniekam attapties. Vajadzēja aicināt cilvēkus ap visiem svarīgajiem objektiem — čeku, kompartijas komiteju utt. —, tikmēr sadabūt spēku, ar ko paņemt šos objektus. Synchroni bija jāstrādā juridisku lēmumu pieņemšanā. Bet mēs frakcijā pusi dienas spriedām par partijas darbības izbeigšanu, pēc tam izsludinot to pa visiem masu informācijas līdzekļiem. Tikmēr lēmumu pieņemšanu atlikām

uz nākamo dienu, turklāt no diviem variantiem izvēlējamies "mikstāko". Frakcijas sēdē man vārdu nedeva, bet es gribēju atspēkot iespējamus pārmetumus par demokrātijas trūkumu u.tml. Lēmumprojekta preambulā vajadzēja ierakstīt, ka AP atzīst jebkuras partijas darbības pieļaujamību, tātad komunisti var dibināt kaut vai desmit jaunas kompartijas, bet šī konkrētā organizācija, konkrētā kompartija ir noziedzīga. To mēs neierakstījām, bet pasludināšana par antikonstitucionālu vēl nenozīmē partijas darbības izbeigšanu — tieši tā uz manu jautājumu atbildēja Jānis Škapars. Es negribu domāt neko jaunu, bet tagad iznāca tā, ka dienu iepriekš mēs komunistus bridinājām — sak, vāciet mantu, mūciet paši, jūs tiksiet slēgti. Un mūsu gala lēmums piedevām vēl ir neizlēmīgs un nekonservēts. Es tikai varu izteikt nožēlu, ka maz esam mācījušies no komunistiem. Atcerēsimies, ko teica Leņins revolūcijas laikā — vilcināšanās līdzīga nāvei... Plenārsēdē deputāts Bērzs teica visai skarbi, bet ieklausīsimies, cienījamie LTF frakcijas deputāti, ir vērts: "LTF frakcijā es jūtos kā LKP izglābšanas komiteja..."

Ministru Padomē

Šonedēļ gana rūpju ir bijis ne tikai TV, Radio un AP, bet arī Latvijas valdībai. Iespējams, ka vislielāko smagumu iznes tieši MP. Ir notikušas valdības sēdes, par kurām cienījamie lasītāji jau ir informēti. Taču tas nenozīmē, ka valdība nepieņēma arī citus lēmumus. Lauksaimniecības ministrijai kopā ar Tautas izglītības ministriju ir jānoslēdz līgumi: kolhoziem, valsts saimniecībām un citiem lauksaimniecības uzņēmumiem — ar augstskolām, arodskolām un citām mācību iestādēm par studentu, skolēnu un audzēkņu piedalīšanos ražas novākšanā saskaņā ar Latvijas likumiem. Šie līgumi jānoslēdz līdz 31.augustam. Valdība pieņēma lēmumu par namīpašumu uzskaites kārtību Latvijas teritorijā. Tajā ir teikts, ka inventari-

zācijas laiks ir 6 mēneši. Tas ir paredzēts katram objektam. Dokumenti par namīpašumu jāizskata 10 dienu laikā. Izskatīta un pieņemta arī lēmumprojekts par uzņēmuma "Kompresors" pāreju Latvijas Republikas jurisdikcijā sakarā ar administrācijas un darba kolektīva vēlēšanos. Valdība pašreiz noraidīja Lauksaimniecības ministrijas iesniegto lēmumprojektu par lauksaimniecības iepirkuma cenām, jo tas ir saistīts ar izmaiņām republikas budžetā. Norādīts, ka Lauksaimniecības ministrija kopā ar Finanšu ministriju izstrādās kopīgu koncepciju šajā jautājumā. Šajā nedēļā valdība akceptēja un nosūtīja AP apstiprināšanai minimālās mēnešalgas lielumu (260 rubļi), minimālo stundas tarifu likmi (1,55 rbj.), minimālās pensijas apmērus 230 rubļi mēnesī, kā arī palielināt stipendiju fondu. AP akceptu gaida MP lēmums par 200 miljonu rbj. piešķiršanu Lauksaimniecības ministrijai, lai daļēji dzēstu līdz 1983.gadam izsniegtos kredītus un individuālo māju celtniecības izsniegtos aizdevumus, 7 miljoni rubļu Veselības aizsardzības ministrijai, lai segtu medikamentu sadārdzināšanos.

Apvērsuma radītie ekonomiskie zaudējumi

Apvērsuma mēģinājums PSRS ir ietekmējis arī Latvijas tautsaimniecību. Apvērsums ilga trīs dienas un Latvijas teritorijā tiešas karadarbības nebija, tāpēc tiešie zaudējumi nebūs milzīgi, taču derētu tos uzskaitīt. Šie zaudējumi radās savērnieku pusē pārgājušo desanta un OMON daļu tiešās darbības rezultātā. Šajos zaudējumos jāietilpina izdemolēto īpašumu vērtība, līdzekļi, kas būs nepieciešami ēku un tehnikas remontam utt. Zaudējumos nepieciešams ietilpināt to uzņēmumu zaudējumus, kuriem aizliedza strādāt (gan ražošanas zaudējumus, gan darba algas utt.) Latvijas teritorijā to nevarētu būt pārāk daudz, taču tādi ir. Tika aizliegta avīze "Sovetskaja molodož", vairākiem gaļas piegādātājiem armijas patruļa neļāva vest svaigu gaļu Rīgas gaļas kombinātam utt. Tiešie zaudējumi ir arī maksas par ārstēšanu un darba alga tiem, kuri guva miesas bojājumus un veselības traucējumus armijas akciju dēļ. Tāpat pensijas un materiālie pabalsti bojā gājušo ģimenēm. Taču līdztekus tiešajiem zaudējumiem Latvijas tautsaimniecība cietusi arī netiešos zaudējumus: tādus, kurus nerādīja armijas uzbrukums, bet kuru cēlonis bija apvērsums

un Rubika paziņojumi par šo notikumu. Vispirms tie ir streiku izraisītie zaudējumi. Tie nebūs pārāk lieli, jo streiks ilga tikai vienu dienu un daudzi uzņēmumi streikā nepiedalījās. Virkne sabiedriski politisku organizāciju, laikrakstu, uzņēmumu utt. veica priekšdarbus pārejai darbam nelegālos apstākļos. Īpašums un tehnika tika decentralizēta un izkliedēta. Šajā pašā grupā varētu ietilpināt zaudējumus par pretošanās kustības organizāciju. Preses darbs tika pārkārtots jaunajiem apstākļiem. Šajā laikā "Atmoda" pārkārtojās darbam, lai iznāktu ik dienas utt. Rīgā visas Latvijas lielākās avīzes ilgāku vai īsāku brīdi tika dalītas bez maksas. Līdzīgu zaudējumus cieta arī daudzi uzņēmumi, kuru kopējamā tehnika tika pārslēgta informācijas pavairošanai utt. Šajā gadījumā tūkstosiem kopējamo mašīnu un Latvijas avīzes aizstāja Televīziju un radio. Daudzi komerc- un valūtas veikali arī veica decentralizācijas pasākumus. Ārzemnieki steigšus atstāja PSRS teritoriju. Daudzviet samazinājās nepārtikas preču tirdzniecības apgrozījums utt. Latvijas valdībai un Augstākajai Padomei vajadzētu izlemt, cik lielā mērā un no kādiem līdzekļiem kompensēt tiešos un netiešos zaudējumus.

JA MAINA VADĪTĀJU, TAD..

Neparedzamas sekas — šim jēdzianam VDK ikdienas leksikā, šķiet, ir īpaša nozīme. Kad trūkst argumentu, jāpiesauc neparedzamās sekas, un klausītājam atliek tikai nodrebēt. Sak, pēc stūra mājas iemītnieku miklainajiem izteikumiem nekad nekas labs nav gaidāms. LPSR VDK priekšsēdētājs E.Johansons 23.augustā AP plenārsēdē ļoti brīvi operēja tieši ar šo frāzi un pierunāja deputātus plenārsēdē turpināt savai organizācijai raksturīgā slepenībā — visi nedeputāti no zāles tika izraidīti. Un tomēr, kā vēlāk izdevās noskaidrot, Johansona kungs uzstājoties izmantoties veco labo principu — "ne jā, ne nē, ne melns, ne balts". Vai tas attaisnojās, pagaidām, šķiet, zināms vienīgi čekai, taču, atstājot zāli, LPSR VDK priekšsēdētājs tomēr nespēja izvairīties no uzmācīgo žurnālistu jautājumiem: — Vai jūs nevarētu atšifrēt trafareto

frāzi — neparedzamas sekas? — Hm, jā, protams, tā ir trafareta frāze, bet, no otras puses, situācija republikā nav viennozīmīga. Ir dažādi domājošie, ir dažādas attieksmes pret Republiku un savienību. Ja mēs emocijas sakarsēsim, varam nonākt līdz pilsoņu konfliktam. Es neizslēdzu tādu iespēju, ja nebūs pietiekami prātīgas, līdzsvarotas politikas. — Iepriekšējā uzstāšanās reizē AP jūs sacijāt, ka VDK kolektīvs ir vienots. Vai arī pēc šo triju dienu notikumiem? — Jā, kolektīvs ir vienots. Mēs strādājam tālāku ietvaros, kas ir pieņemts PSRS Augstākajā Padomē. — Kāds šobrīd ir jūsu statuss, kad Maskavā arestēta jūsu augstākā priekšniecība? — Mūsu statuss nav mainījies. Jau saciju, ka strādājam saskaņā ar PSRS likumu par VDK. Ja mainās vadītājs, nemainās visa struktūra. — Kad jūs uzzinājāt par notikumiem Maskavā?

— Uzzināju no radio, septiņos no rīta. — Ko VDK darbinieki darīja laikā, kad karaspēks un OMON Rīgā ieņēma atsevišķus objektus? — Mēs bijām savās darba vietās. Naktis atpūtāmies. Par šīm akcijām mums neviens ne jautāja, ne prasīja. — Vai iespējams, ka bez jūsu ziņas un akcepta VDK darbinieki piedalījās šajās akcijās? — Nē. Neviens nekur nepiedalījās. Tādas ir likvidētās LPSR VDK priekšsēdētāja Johansona atbildes. Protams, katra lasītāja ziņā ir tas, cik lielā mērā tam ticēt. Domāju, ka vismaz vienā jautājumā var ticēt simtprocentīgi — "Ja mainās vadītājs, nemainās visa struktūra."

P.S. Intervija ierakstīta 23.augustā. Red.piez. Dienā, kad AP notika slēgtā plenārsēde sakarā ar VDK jautājumu, uz redakciju zvanīja ļoti daudzi lasītāji un ar sašutumu vaicāja: kā var slēpt no tautas šo plenārsēdi? Jā, reizēm laikam ir jāzvēlas — vai vienoties ar VDK, vai arī ar vēlētājiem...

Vai arī tu esi sadarbojies ar čeku?

Tikai tā mēs tiksim vaļā no zoologiskajām bailēm, kuras iedvesa šī organizācija. Šis akcijas panākumi (vai neveiksme) noteiks, cik BRĪVI (vai nebrīvi) mēs ieiesim patiesi neatkarīgajā Latvijā. Lai šis uzsaukums tiešām izklausītos nopietns, vēlos izkraut sirdi un pastāstīt to, ko līdz šim zināja tikai pāris tuvākie radnieki. Un proti, dienesta laikā padomju armijā man kā apsardzes vada komandiera vietniekam bija vairākas sarunas ar t.s. *osobistu* jeb divīzijas drošības dienesta priekšnieku. Visi, kas pazīstami ar apsardzes jeb *karaula* dienestu, zina, ka laiku pa laikam kādam "saiet grīstē" smadzenes un prāta aptumsuma brīdī viņš apšauj savus dienesta biedrus. Turklāt jāņem vērā armijā esošās ārpusreglamenta attiecības jeb t.s. *ģedovščina*. Tāpēc varu apgalvot, ka mūsu sarunām tik tie-

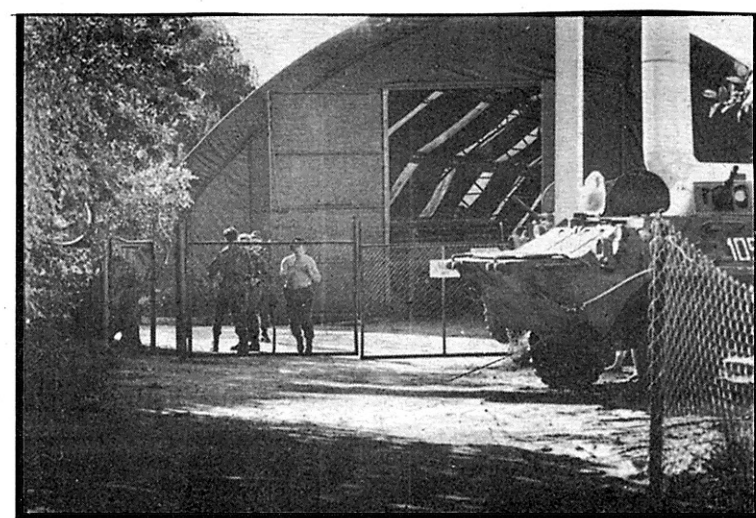
tēm" ar attiecīgo iestādi. Tikai tā mēs tiksim vaļā no zoologiskajām bailēm, kuras iedvesa šī organizācija. Šis akcijas panākumi (vai neveiksme) noteiks, cik BRĪVI (vai nebrīvi) mēs ieiesim patiesi neatkarīgajā Latvijā. Lai šis uzsaukums tiešām izklausītos nopietns, vēlos izkraut sirdi un pastāstīt to, ko līdz šim zināja tikai pāris tuvākie radnieki. Un proti, dienesta laikā padomju armijā man kā apsardzes vada komandiera vietniekam bija vairākas sarunas ar t.s. *osobistu* jeb divīzijas drošības dienesta priekšnieku. Visi, kas pazīstami ar apsardzes jeb *karaula* dienestu, zina, ka laiku pa laikam kādam "saiet grīstē" smadzenes un prāta aptumsuma brīdī viņš apšauj savus dienesta biedrus. Turklāt jāņem vērā armijā esošās ārpusreglamenta attiecības jeb t.s. *ģedovščina*. Tāpēc varu apgalvot, ka mūsu sarunām tik tie-

šām bija profesionāls raksturs. Ja arī man ir ko nožēlot, tad vienīgi to, ka vienā no pēdējām sarunām man piedāvāja aizpildīt anketu, kurā bija pāri par 20 personīgu jautājumu. Anketas aizpildīšanas brīdī es labi zināju, ka tā ir anketa čekai. Paldies Dievam, kopš tā brīža šī papīra liktenis man nav zināms. Otra tikšanās ar puisīšiem no stūra mājas man bija šī gada jūnijā, kad jau kā "Atmodas" korespondents gatavoju materiālu par Latvijas pasta un VDK mijiedarbību. Visa saruna bija tipiska intervija. Atbildot uz virsraksta puzmojošo jautājumu, man vairāk nav ko teikt. Un Dievs ir mans liecinieks.

GINTS BARKOVSKIS

Kas notiek OMON bāzē?

Piektdien, paklausot viltus ziņai, ka armija bloķējot OMON bāzi, Vecmilgrāvī kopā ar CBS korespondentiem ieradās arī "Atmodas" pārstāvji. Sarunā Česlavs Mliņņiks izteicās, ka OMON esot par konstitucionālo kārtību un pret vardarbību. "Politikāņu spēlītēs" viņi neielaižoties. OMON esot profesionāli, kas darot savu darbu. Tagad vienība cenšoties palīdzēt "krieviski runājošajiem" Latvijas iedzīvotājiem, kuri meklējot patvērumu. Omonieši tiem palīdzot nokļūt armijas daļās. Č.Mliņņiks uzskata, ka šos cilvēkus apdraudot LR AP pēdējie lēmumi. Lai gan omoniešu vidū bija jaušams saspringums, tomēr viņi apgalvoja, ka garā esot mōži.

Pie OMON bāzes ieejas Vecmilgrāvī.

«PAŠĀ RĪGAS CENTRĀ...»

Līdzšinējā padomijas pieredze ļepinekļu demontāžā liecināja, ka to var izdarīt samērā vienkārši, izlīdzoties gandrīz vienīgi ar masu entuziasmu un PSRS ražoto autoceltni. Rīgas ļepinekli ir devis nepatīkamāku precedentu — ļepinju piestiprināšanas tehnoloģija izrādījās pārāk par japāņu tehnoloģiju autoceltni būvē.

J.KRŪMIŅŠ, AP deputāts: — Man nāca klāt cilvēki un lūdza uzskatīt efektīvāku darbību. Kāds kooperatīvs aizdeva japāņu metāla griezni, kad redzējām, ka pēc piektās ļepinekļa izkustināšanas reizes nebija vajadzīgā rezultāta. Kad izteicu pilsētas vadībai

priekšlikumu izmantot šo griezni, viņi stundu domāja. Kad zāģi tomēr nolēma izmantot, tad nevarēja atrast kabeli. Atvilku to līdz piemineklim no Ministru Padomes. Tā pagāja vēl viena stunda. Šī ļepinskaja vahta simbolizēja to, ka viņš tiešām bija dziļi iezīdies Latvijas zemē un prātos.

Lappusi sagatavoja "Atmodas" informācijas dienests: AINARS VLADIMIROVS, JURIS PAIDERS, AIVARS LIEPIŅŠ, ERVĪNS GRANDAVS, GINTS BARKOVSKIS, ILMĀRS LATKOVSKIS, MĀRIS ĶIRSONS

KLŪDA "Atmodas" speciālizlaidumā Nr. 1 (148) korespondenta M.Ķirsona vainas dēļ iekļuvusi dezinformatīva informācija: rakstījām, ka E.Inkēna dzīvokli viņa prombūtnes laikā (viņš tobrīd atradies Oslo) ielauzušies omonieši un to izdemolējuši. Paldies Dievam, tas nav noticis, kā arī — Edvīns Inkēns nav gatavojies ilgāk palikt Oslo, tieši otrādi — atbraucis dažas dienas agrāk nekā paredzēts. Diemžēl tāpat kā janvāra barikāžu dienās, arī tagad — trīs puča dienās — masu informācijas līdzekļiem tika nereti "piespēlēta" nepatiesa informācija. Varam jau, protams, taisnoties par laika trūkumu faktu pārbaušanai, taču — tas ir žurnālista pirmās uzdevums, kas nav atceļams par kara laikā. Tāpēc atvainojamies E. Inkēnam par sagādātajiem nepatīkamajiem mirkļiem. Redakcija

Stalinistu dumpis Austrumos izraisa diplomātisku apvērsumu Rietumos

Partokrātijas, armijas un KGB izplānotais valsts apvērsuma mēģinājums izgāzies. Iecerētās impērijas nostiprināšanas vietā paātrinājies tās neizbēgamā pilnīgā dezintegrācija. Pieminētais triumvirāts, kas nedalīti valdīja padomijā trīs ceturtdaļgadsimtus, zaudējis kauju, taču ne karu. Nav šaubu, ka par dramatiskajiem augusta notikumiem Padomju Savienībā vēsturnieki vēl rakstīs monogrāfijas, bet rakstnieki sacerēs romānus. Šķiet, vēl esam notikumiem pārāk tuvu, lai varētu pilnībā aptvert to nozīmīgumu. Apvērsums, kura mērķis bija iekonservēt kompartijas nomenklatūras varu, ar neiedomājamu spēku pavērsās pret pašiem tā organizētājiem, izsitot viņiem no kājapakšas šķietami nesatricināmo marksisma-ļepinisma fundamentu. Reformu īstenošana citos apstākļos ilgtu mēnešus un gadus, tagad risinās ne jau dienas, bet stundas. Komunisma koloss uz māla kājām, kas Austrumeiropā sagruva jau pirms diviem gadiem, nu ir drupās arī padomijā. Vēl pirms nedēļas ļepinekļu masveida demontāža būtu izraisījusi sabiedrības "goda, prāta un sirdsapziņas" protestus, taču tanku uzbrukums neapbruņotiem civiliedzīvotājiem pasaules pirmās "sociālistiskās" valsts galvaspilsētā bija nāves spriedums ļepinismam. Diemžēl tas nāk ar lielu nokavēšanos, jo, dzenoties pakāļ šai himērai, galu dabūjuši miljoniem cilvēku, taču "zelta laikmets" nav iestājies. Institūti, kas vēl vakar šķita vai Dieva tā Kunga svētīti, — komisāri armijā, kompartijas sekretāri un "orgānu" aģenti visās iespējamās un neiespējamās vietās, — nu ir lemti iznīcībai. Pagaidām gan tā ir tikai sabiedrības demokrātiskās daļas prasība, ko bija spiests pieņemt M.Gorbačovs pēc paša izraudzīto valsts vadītāju nodevības. Vai šis sērgas izdosies iznīdēt, rādīs laiks. Ir cerības, ka pēc 75 komunisma apmātībā pavadītiem gadiem padomijas iedzīvotājiem tomēr izdosies tikt vaļā no utopiskām fantāzijām. Civiliedzīvotāju nāve zem tanku kāpurķēdēm komunisma impērijas galvaspilsētā radikalizējusi pat nesen vēl prokomunistiski noskaņotos Baltkrievijas un Ukrainas parlamentus,

kuri pieņemusi vairāk vai mazāk skaidri definētas neatkarības deklarācijas. To priekšzīmei paredz sekot Moldova un Uzbekija. Reakcionāro centra politiķu apvērsuma mēģinājums padarījis centrālās procesus republikās neapturamus. M.Gorbačovs gan cenšas ietekmēt un turēt līdzīgu ārkārtīgi strauju tempu uzņēmējam republiku patstāvības atgūšanas procesam, taču orientācija uz sociālistisko izvēli, ko viņš aizstāvēja arī pēc apvērsuma, ierobežo viņa manevra brīvību. B.Jeļcina Krievijai pārņemot politisko iniciatīvu, centram jāsamierinās, ka republikas veido savstarpējos kontaktus bez vidutāja. M.Gorbačovs esot izteicis neizpratni sakarā ar to, ka Krievija 25. augustā Maskavā, tīkoti B.Jeļcinam un A.Gorbunovam, oficiāli atzinusi Latvijas neatkarību. Šķiet, viņš vēl ir to pieņemumu gūstā, ka Baltijas valstu neatkarības vēlme esot profesoru inspirēta, kā Gorbačovs izteicās Lietuvas apmeklējuma laikā pirms pāris gadiem. Taču neatkarības vilciens vairs nav apturams. Lietuva pārņem savā kontrolē republikas rietumu robežu, kā arī ārzemju vīzu izsniegšanu. PSRS Augstākā Padome var apliecināt labu gribu, atceļot 1940.gada aktus par Baltijas republiku iekļaušanu Padomju Savienībā. Līdz dramatiskajiem augusta notikumiem vairums Rietumu valdību uzskatīja, ka Baltijas republikām vispirms jānokārto savas attiecības ar Maskavu un tikai tad tās varētu cerēt uz atzīšanu no rietumvalstu pusēs. Trimdas tautiešu pusgadsimtu uzturētā neatkarības atjaunošanas prasība, Rietumu sabiedriskās domas un politiķu pieaugošais atbalsts, baltiešu diplomātiskās aktivitātes pēdējā

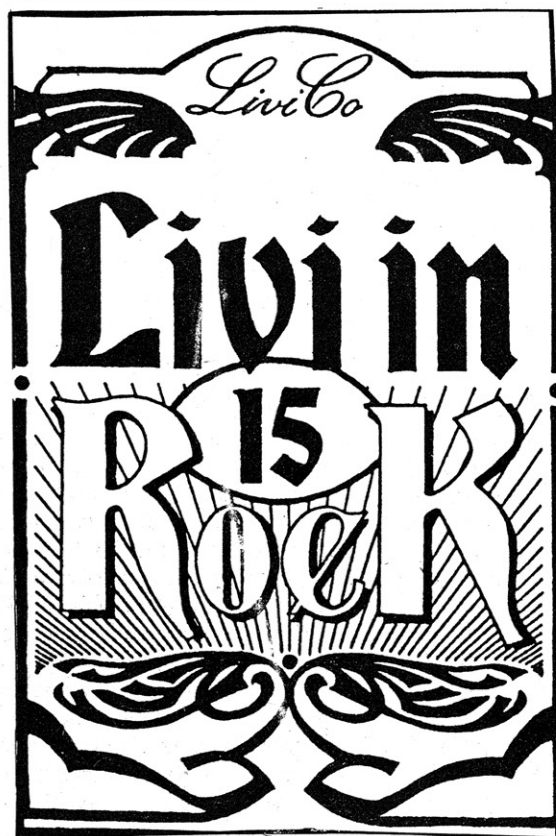
laikā un radikālā situācijas maiņa Padomju Savienībā pēc apvērsuma mēģinājuma ir tuvinājusi šo vēsturisko brīdi. Islande pirmā ir atzinusi Baltijas valstu neatkarību. Tās paraugam ir gatavas sekot pārējās Skandināvijas valstis. Kad iznāks šis laikraksta numurs, Dānijas vēstnieks jau varētu būt ieradies Latvijā. Francijas ārlietu ministrs R.Dimā paziņojis, ka Baltijas valstu atrašanās Padomju Savienības sastāvā ir vēsturiska anomālija, kas jālikvidē pēc iespējas ātrāk. Viņš izteicis cerību, ka visas 12 Eiropas kopienas valstis drīz atzīs Baltijas republikas. Pēc ASV aizsardzības ministra R.Čeiniņa domām, tuvākajā laikā pēc dažu formalitāšu nokārtošanas ASV atzīs Baltijas valstis. ASV prezidenta padomnieks drošības jautājumos B.Skauskrofts uzskata, ka kongresam visdrīzākajā laikā tiks iesniegts likumprojekts par Baltijas republiku neatkarības atzīšanu. Neaprotami par Baltijas republiku diplomātisko atzīšanu ir iestājies Vācijas ārlietu ministrs H.D.Genšers, kurš paredzējis izvirzīt šo jautājumu apspriešanai bundestāgā. Lielbritānijas ārlietu ministrs D.Hērds paziņoja, ka Baltijas valstu neatkarības atgūšanas laiks ir tuvu, tomēr detaļas jāaskaņojot ar Maskavu. Šaubu nav, pusgadsimtu aukstā kara ledū sastingušās Baltijas valstu inkorporācijas Padomju Savienībā neatzīšanas doktrīnas vietā Rietumi tagad sāk pārorientēties uz normālām starptautiskām attiecībām ar Baltijas republikām. Taču mums paškritiski jāatzīst, ka neatkarības atjaunošanas deklarācijas reālas īstenošanas darbs vēl tikai sākas.

VALDIS BĒRZIŅŠ

Nedēļas citāts

M.GORBAČOVŠ ZAUDĒJA AUTORITĀTI, JO VIŅŠ NEIEDROŠINĀJĀS PAKLAUT SEVI PAŠA ATRĀISĪTAJAI DEMOKRĀTISKAJAI GRIBAI: NEVIENĀ AMATĀ VIŅŠ NAV IEVĒLĒTS VISPĀRĒJĀS VĒLĒŠANĀS.

Daily Telegraph

Mēs joprojām esam dzīvi. Un tieši šajā laikā un šobrīd pie mums nāk latviešu roka simbols — *Livi* — ar savas pastāvēšanas 15 gadu jubilejas koncertiem.

Piedalās bijušie un tagadējie grupas dalībnieki, skan vecas, ļoti vecas un ļoti labas dziesmas.

PIRMO UN VARBŪT ARĪ PĒDĒJO REIZI ŠOGAD LATVIJĀ KONCERTĒ LĪVI:

30. augustā — Valmieras estrādē,
31. augustā — Rīgā, Mežaparka Lielajā estrādē,
1. septembrī — Liepājas stadionā.

SPONSORI:

ražošanas apvienības "RĪGA",
"BAUSKAS ALUS", "LAUMA", firma
"PĀRDAUGAVA" un kopsaimniecība "CĪRAVA"

ARĪ TĀ IR MŪSU KOPEJĀ BIOGRĀFIJA!

PATEICAMIES VISIEM,

kuri atvieglotu mūsu papīra sagādes problēmas, nododot makulāturu tieši "ATMODAI"! Aicinām arī turpmāk darīt tāpat! Īpaši gaidīsim atsaucību no iestādēm un organizācijām, kurām ir neizmantoti baltā papīra atgriezumi. Mums dēriņa jebkura veida makulātūra! **SERVISS MŪSU!** Pēc jūsu vēlēšanās mūsu pārstāvis ieradīsies pie jums mājās vai uzņēmumā. Iespējams arī zvanīt pa tālruni 227190 pirmdienās no 10 līdz 12 un taujāt pēc Krasta k-ga.

KOMERCFIRMA

Auseklītis

Jūs vēlaties iegādāties unikālu video, audio vai citu elektrotehnisku izstrādājumu, varbūt deficītu auto-detaļu.

Tikai komercfirmas "Auseklītis" komisijas veikalā ar viszemāko starpniecības cenu — katru dienu no plkst. 10 līdz 18, Rīgā, Dzīrmavu ielā 13, tālr. 331505.

Irē

Kopuzņēmuma vadītājs — dzīvokli ar visām ērtībām. Tālr. 519555 no rītiem.

"Atmodas" korespondents — dzīvokli vai atsevišķu istabu Rīgā, Salaspilī, Jūrmalā vai citur ar ērtu satiksmi.

Lūdzu zvanīt uz "Atmodas" redakciju pa tālruni 210452 Modrim.

AŠAKO

TĀ IR PAREIZA IZVĒLE — angļu sarunvalodas apmācības kursi 4 līmeņos, kursa ilgums — 2 mēneši, 3 reizes nedēļā, — angļu darījumu sarunvalodas kursi 45 akadēmiskās stundas 3 nedēļās. Tikai ASSAKO jūs varat pasūtīt arī savu personīgo kompjuterhoroskopu visam mūžam. Pierakstīšanās pirmdienās un ceturtdienās no 18 līdz 19 Veidenbauma ielā 39. Uzziņas pa tālruni 378693 darbdienās no 10 līdz 14.

Pērk vai irē

māju, dzīvokli Rīgā, Jūrmalā, Rīgas rajonā. Iespējama daļēja samaksa valūtā. Rakstīt: 226024 Rīga, a/k 44.

Pērk

māju vai dzīvokli Rīgā, Jūrmalā, Rīgas rajonā. Tālr. 362070 darba dienās no 9 līdz 14.

FIRMA "VACO Ltd."

PALĪDZĒS JUMS PĀRDOT VAI IEGĀDĀTIES NEKUSTAMO ĪPAŠUMU.

Norēķins iespējams arī valūtā. Firma "VACO" garantē darījuma finansiālo drošību un juridisko noformēšanu.

Mūsu adrese: Rīgā, K.Valdemāra ielā 163, III stāvā, tālr. 362070. Darba laiks no 10 līdz 14.

Gunārs Birkmanis

Ko mēs zinām par to? Gadu desmitiem grāmatas, avīzes, kino to iztēloja par skaistu, ļoti priecīgu laiku, atbrīvošanas gaidu un sagaidīšanas jūsmas gaviļpilnu, ko tikai vēl traucēja kaujas ar tenaidnieku. Bet tiem, kuri jau nonākuši uzvarētāju pusē, sākās jauna mierpilna dzīve. Istenībā zemgaliešiem, ar kuriem man pašam nācās kopā dalīt ikdienas pārsteigumus un briesmas 1944.gada rudenī, radās tik daudz pārdzīvojumu, problēmu, zaudējumu, kādi nekad un nekur nav pat pieminēti Padomju Latvijas informācijas līdzekļos. Tās paaudzes, kas to nav pieredzējušas, nav dzirdējušas no saviem vecākiem, nespēs pat aizdomāties līdz visam tam, ko nozīmē sveša karaspēka ienākšana viņu dzimtajās mājās. Tāpēc es stāstīšu visu pēc kārtas un ceru, ka manā liecinājumā ieklausīsies jaunie, kuriem jāceļ rītdienas Latvija.

1944. gada jūlija beigās, kad trīs

dienas un nakts pāri Zemgalei cēlās Jelgavas ugunsgrēku dūmaka un atblāzma, Latvijā bija dāsns laiks: bišu stropos pildījās medus kāres, ko dravniekiem drīz vajadzēja sākt dravot, vēl ogu pilni bija vēlinie un saldie ķirši, sārtojās jānogas. Bet uz zaļo, vēl pasīko āboltēnu pilnajiem zariem jau skatus meta paši kārākie un nerimtākie puikas.

Pašausros baltos Naudītes, Īles, Sļagūnes, Annenieku lielceļus pildīja nelaimi vēstījošas Latgales un Vidzemes bēgļu straumes. Augsti piekrautos mantu vezumos sēdēja saknupušas sievietes, gurdī bērni un veci ļaudis bez cerību starpa apputējušajās sejās. Māva govslopi, neklausīgi aitu bariņi labprāt tvērās ceļmalas labībā. Pa ceļu un grāvju atzmalās slāja tveicē gurdī latviešu leģionāri bez ieročiem, bruņucepurēm. Bieži tie bija baltos kreklos vai vaļējos, neaizpogātos frencos un, taujāti par ceļa mērķi, pulējās smaidīt un māja uz rietumiem, kur pār Sļagūnes muižas sudrabapšu gaišumu jautās Kurzemes egļu mežu melnzilā, robotā siena. Vietējie ļaudis nesa uz ceļa ūdens spaiņus, pienu, pašu cepto maizi un saziedējušu vēl pērno medu. Kad bēgļu straumes apsīka un iestājās nomācošs miers, klusums uz lielceļiem, visi saprata: nu jānāk viņiem...

Cilvēki vēl gaiši atcerējās 1940. un 1941.gadu un tamdēļ gaidīja krievus ar bailēm, bažām un neziņu. Bez sajūsmas un bez uzticības. Katrā lauku sētā pašās klusākajās rīta, diendusas un vakara stundās paslepen dārzos, ēku tuvumā raka un piekrāva slēptuves. Tās pildīja ar pašu labāko: traukiem, galda piederumiem, goda drēbēm, ģimeņu relikvijām. Apraka vācu laikā sūri grūti pelnīto "valūtu" — par izpildītājiem nodevām saņemtos degvīna puslitrus. Šņabis tolaik, tāpat kā tagad, bija drošs darījumu kārtrošanas un maksāšanas līdzeklis. Zemē slēpa žāvētu gaļu, sviestu, miltus, ievārijumu, visu, ko, iebūrkot sirenīkiem un nevaldāmu aziātisku zaldātu pūļiem, zemnieks viegli varēja zaudēt un nonākt galīgā postā.

1944.gada augusts: krievi nāk!

LAUPĪTĀJI

Aizejot un aizbraucot pēdējiem pagastu vācākiem, policistiem un pašaisa cīņniekiem, zemnieki tika atstāti bez varas un aizsardzības. Tajās klusajās, nenoteiktības pilnajās dienās laukos parādījās laupītāji. Divaini, ka tie bija jau tā, labi ģerbušies un bruņoti cilvēki, kas ar pajūgiem atklāti dienā laikā ieradās lauku mājās. Node nonstrēja revolverus, krievu rokā granātas, pieprasīja it kā uzrādīt un atdot ieročus, bet bez kavēšanas grāba visu vērtīgāko: skapiņus, amaniņu degvīnu, apavus, labas drēbes, galda piederumus. Saprātams, viņi vispirms metās pie tā rupjiem, brutāli noraudami klausuļu pītos vadus. Divi tādi ielauzās arī mūsmājās, atbraukdami ar pajūgu diezgan lepnos ratos. Sieviete, kas turēja grožus, slēpdama seju, palika pajūgā, bet virieši, tēmēdami ar revolveriem mātei krūtīs, pieprasīja atdot tēva medību bisi. Runāja tikai jaunākais un pilnīgi skaidrā latviešu valodā. Pats viņš atgādināja pilsētnieku, bet otrs, vecāks, druknāks, netikuma izskata, nebilda ne vārda, tikai svārstīja revolveri un grāba no skapja dažādas mantas: mēteļi ar zvērādas apkakli, kurpes, cukura tūtu... Jādomā, ka viņš neprata latviešu valodu un negribēja sevi atklāt.

Kas to tagad pateiks, kurai karojošajai pusei piederēja šie laupītāji? Viņu aukstasinība, profesionāli ātrā rīkošanās liecināja par zināmu rutīnu, pagasta varas apstākļu pārzināšanu. Šie laupītāji tikai vienā braucienā dažu diendusas stundu laikā laupījuši trijās Naudītes mājās. Arī citi laupītāji vieninieki gaišā dienas laikā parādījās gan šur, gan tur un vāca savu daļu.

Tas, ka laupītāji, uzsākot savu netiro darbu, uzstājās kā ieroču konfiscētāji, vedina uz zināmām pārdomām. Vācieši vispār nekad neizrādīja interesi par medību ieroču konfiscēšanu, un arī tādām ierocim kara laikā mantas vērtība ir neliela un nenozīmīga. Toties ienākošie krievi bija kā apsēsti, kā dunduru sakosti, traki metās uz medību ieroču meklēšanu un konfiscēšanu. Dažreiz ļaudami atņēma saimniecēm cūku kaujamos un cukurbiešu garos dūcus: "Holodnoje oružije! Holodnoje oružije!" Draudzīgi pasniegto un viņu pašu pieprasīto ūdens vai piena krūzi atbrīvotāji bezceremoniāli grūda pasniedzējam pie muts. Vai nav saindēts? Dzer pats pirmo malku!

AUSTRUMU BĒGLI

Tā viņus dēvēja vācieši. Šos ļaudis, ko jau 1943.gadā vācieši ar varu evakuēja no piefrontes apgabaliem Krievijā, Baltkrievijā un Ukrainā, atveda un izvietoja pa Latvijas lauku mājām. Mūsu pagastā tādas ģimenes mita vai katrā otrā saimniecībā. Tie bija ārkārtīgi nabadzīgi, noplukuši, noplīsuši ļaudis: galvenokārt veci cilvēki, sievietes un bērni. Viņi teicās trūkumā dzīvojuši visus gadus, jo, raugi, pie viņiem labus apavus, pulkste-

ņus, patafonus un velosipēdus ļāvuši iegādāties tikai stahanoviešiem un pirmrindniekiem uz arodbiedrības rakstītām zīmēm. Nokļuvuši pie Zemgales saimniekiem, viņi nebeidza brīnīties par sētu labklājību, ēdiena garšu un bagātību, kaut arī zemniekiem palīgā gāja nelabprāt, laiski un nevižīgi darīdami vienkāršos lauku darbus. Viņi izlikās laipni, saprotoši, žēlojami un savu nepateicīgo vilka iedabu atklāja vēlāk. Un diezgan dramatiski. Tuvojoties krievu karaspēka ienākšanas stundai, starp zemniekiem paklida trauksmainas vēstis. Vairākās mājās "austrumu bēgli" bija nometuši cietēju un vārdzināto masku un stingru roku papēmuši saimnieka labāko zirgu, iejūguši ne jau darba, bet goda ratos. Tos piekrāvuši ar labību, miltiem, ar žāvētu gaļu no saimnieka klētis, izvēlējušies vēl pienīgāko govi no ganāmpulka un — aidā pretim nākošajam krievu karaspēkam un atpakaļ uz dzimteni! Neviens no cietušajiem zemniekiem, kaut nu sarunās spļāva melnu, nebija iedrošinājies pretoties, neļaut nolaupt savu sūri sastrādāto mantu. Dievs ar viņiem, šiem vazaņkiem un sliņķiem, viņi teica, ja tik krievu būšana un valdīšana mums turpmāk nedarītu pāri...

Arī mūsmājā kritiskā dienā, kad krievu kājnieki sāka ierakties labības un kartupeļu tīrumos, baltkrievu bēgļu ģimene sasparaļojās. Ģimenes galva, četrdesmitpiecgadīgs garš vīrs, taču gada laikā bija tikai dažas reizes pa cēlienam mēslu talkā un kulšanā gurdī palaiskojies un kuru mēs zobgalīgi saucām par Filozofu, pats ņēma un veda no lauka vienu no mūsu diviem zirgiem. Vai man jāstāsta, ko zemniekam nozīmē vienīgais zirgu pāris, pašu grūti audzināts, apmācīts un lolots? Šis vīrs teicās esam bijis skolotājs, taču viņa nabadzīgā valoda, principiālā atteikšanās palīdzēt saimniecībā drīzāk liecināja, ka mums darīšana ar maskētu partijas darbinieku. Tēvs viņam piedāvāja pats sajūgt un pats aizvest viņu dažus kilometrus uz frontes aizmuguri. Tas Filozofu neapmierināja: viņš gribot pats braukt un tūlīt līdz Minskai. Kāda latviešu bēgļu sieva izgūdrēm piedāvāja Filozofam palīdzēt sajūgt zirgu, ko viņš patiesi neprata, un, izņēmusi pavadu potenciālajam laupītājam no rokām, aizveda zirgus prom, palaida mežā... Nu Filozofs izkleidza arī šodien gaužām pazīstamus saukļus par fašistiem, par sodu un aizskrēja sūdzēties ierakmu racējiem. Tur viņš atrada dzirdīgas ausis, tūdaļ nāca jauniņš leitnantīņš apņēmīgu seju un šķībacināts kazahs, grozīdams šausšanai gatavu špaginu: — Nu, gļie etot fašist?!¹

Armijnieki un Filozofs, vienā mēlē runājošie, brīnum ātri bija sapratušies un vienojušies likvidēt "fašistu". Par laimi neko labu negaidīdams, tēvs jau bija prom mežā. Pagastā apcietināja vairākus saimniekus. Kas bija liecinieki? Izmi-

tinātie "austrumu bēgli"! Viņi, lūk, zināja, ka tam saimniekam brālis staigājis vācu formā, tas saimnieks ēdinājis un cēlis arī galdā dzeramo vācu zaldātiem, tas, rau te, apracis mantu un svarīgus dokumentus. Pirmos divus saimniekus, kā jau kārtīgus fašistus, smeršisti vairs neatbrīvoja, bet "noformēja lietas". Trešajam dārzā izraka medus kannu, gaļu, drēbes un neko neatdeva.

Kāda "austrumu bēgle" netika slinkojusi noiet līdz pašai Dobelei un uzaicināt enkāvēdistus, jo viņa zinot mājas, kurās dzīvo Naudītes pagasta vecākais. Komandieri un bēgle *družno* vienojās, ka tāds vīrs likvidējams uz vietas, un iedeva sievietei līdzi vadu automātistu. Nokaušanai nolemtais eksekutorus laikus pamanīja un izbēga. Jāpiebilst, ka vēlāk, pēc pirmajiem karstumiem, sodītalkstošie padomju orgāni pie šī pagastvecākā nekādās vainas neatrada un viņš nodzīvoja līdz 97 gadiem šajā saulē. Bet Krievzemes bēgles (arī sacījusies esam skolotāja!) atvestie automātisti pēc visām instrukcijām aplenca māju apkārtni, soļoja ķēdē un ar špaginu ložu kārtām "aplaistīja" ik ogu krūmu, kartupeļāju vagu, labības status piekalnē. Pēc tam pārbiedēto saimnieka bērnu acu priekšā apgriezta māju otrādi, uzrādītāja ņēma no skapjiem saimnieku drēbes, pārtiku, visu, ko acis iekāroja, un piekrāva ar tiem goda izbraucamos ratos. Tad ņēma visskaistāko zirgu un pienīgāko govi... Tā viņi, automātistu rindu abpus ceļam pavadīti, aizsoļoja preti atbrīvotāju rītdienai...

Kāda atvesto viesbēgļu ģimene pagastā kļuva par turpmākās dzīves noteicēju. Ģimenes galva — izpildkomitejā, ģimenes locekļi: komjaunatnes aktivisti, istrebiķeļi, ziņotāji. Vēl citas pagastā palikušās "austrumu bēgļu" ģimenes piederīgie: ciema deputāti, šovinistiski istrebiķeļi, kolhozu organizatori. Uz Kurzemi un tālām trimdas mājām aizbraukušo Zemgales saimnieku sētas svešinieki, kam vajadzēja piepildīt caru senenos sapņus par krievu zemi līdz Baltijas jūras krastiem.

Īstu drāmu, gluži kā Trojas zirga sekas, piedzīvoja kurzemnieki pēc kapitulācijas. Vēl šodien, "austrumu bēgļu" darbus atminoties, vaid tūkstošiem kurzemnieku ģimenes. Tāpat kā par krievu armijas diversantu, atsevišķu "sarkanās bultas" grupu asinsdarbiem. Tas notika gan pusgadu vēlāk. Un tā ir cita plašāka saruna.

PULKSTĒŅU KRĪZE

Pirmās krievu zaldātu vienības parādījās mūsu apkārtņē augusta pirmajās dienās. To bija maz, un mēs, puikas, nemaz lāgā nedabūjām apskatīt. Toties pieaugušie satraukti stenēja. Rau, vienam saimniekam uz lauka pienācis klāt kāds krievu zaldāts un noņēmis pulksteni. Cits zemnieks vīzējās, kāpēc pats teicis, ka ir pulkstenis. Viņš jau neprasa, vai tev ir, bet pavisam nevainīgi: cik pulkstens,

otrs skaidroja. Nu kā tu neteiksi cilvēkam, cik pareizs laiks, ja prasa. Bet kā izvelk saimnieks savu sīpolu no ķešas kabatas, tā krievs šim šaujamaš stobru ģimī un: a, nuka, davai sjudā!³

Nākamajam saimniekam tikšanās beidzās vēl dumjāk. Zaldāts tāda pašā viltīgā vizē atņēmis pulksteni, tad paskatījies, ka šim kājās no vāciešiem pirkti stopiņi, licis tos tūlīt vilkt nost un atdot. Vēl kaurinājās: vāciešu mantas visas esot trofejas, un tās neesot tiesības ievilkt vis kuram katram. Arī mūsu tuvam kaimiņam mežsargam krievu bars ienācis mājās, pieprasījis ēst un dzert. Dzeramā, kā šie vēlējušies, gan neesot bijis, bet šie gluži kā negausi apēduši un apstrēbuši visu, kas dots galdā. Beigās gan bijuši līdz atraugām un žāgiem. Tad viens atkal uzprasījis: cik laiks, saimniek? Un tā tūlīt caps! Časi naši! Ti oboiģešja!⁴ Kāda mazmājniece, jau veca sieva L. tajās dienās žēlojās, ka ienācis kāds vecāks krievs, prasījis ēst un dzert — divaina armija, kuras zaldāti bija un ir mūžīgā badā — un pa vienu brīdi redz, ka ielaiž modinātājpuļksteni bikšu kabatā. Šī nu viņam kaut ko teiks, bet tik ātri nevar krieviski sagudrot vajadzīgos vārdus, taču krievs mana un pirmais sāk šķendēties par avīzi uz galdā. Viņa lasot un turot mājās fašistu avīzes! Nu, par to viņš varot viņu tūlīt arestēt. Beigās vēl vajadzējis lūgties, lai tak tas krievs iet beidzot prom. Saprotams, ar visu modinātāju bikšu ķešā.

Manam tēvam laimējās pievilt pulksteņu medniekus. Vienu dienu skatos: nāk tēvs ātriem soļiem cauri virtuvei istabā, bet pakal draž jauns zeņķīgs krievielis, svarīgi pieturēdams ar roku kaklā pakārtoto špaginu. Nu, nodomāju, nelaime! Taču nē. Tēvs istabā pastiepj roku uz etāzēres un paceļ mūsu lielo vēķeri. Un saka zaldātam laiku. Bet tad histērisks blāviens krievu valodā, piebārstīts neskaitāmiem mātes vārdiem, *blaģ* un citām izcilām emocionālām pērlēm. Redzu, ka krievs kaut ko rāda sev uz roku, sit pie iedomātas pulksteņkabatiņas un, atmetot viņa neskaitāmos lamu vārdus, saka tēvam apmēram šādu gaišu domu: — Es tev neprasu, cik laiks ir uz tava idiotiskā buģiļņika⁵, bet cik rāda tavs rokas vai kabatas pulkstenis! Sapratu?

Man pašam vēl nav pulksteņa. Tikai vectēva atstāts skaists breloks no sudraba monētām. Īsts juveliera meistardarbs. Es to piesardzīgi nēsāju paslēptu dziļi kabatā. Pagalmā darbojas divi telefonisti, un viens ar mani mēģina sarunāties. Simpātisks zellis, desmitklasnieka vecumā. Un arī prasa vilūgo: cik tagad laiks. Atbildu, ka man nav pulksteņa. Bet kas tad man esot, zaldātīņš mēģina izdibināt. Tikai pulksteņķēde, es saku. Lai parādot. Izvelku arī. Oo, stoi! šis izsauca un caps! breloks man no rokām ārā. Tas ir mūsu *komбата*, zaldāts dedzīgi apgalvo.

(Nobeigums nākamajā numurā)

¹ Aukstie ieroči! Aukstie ieroči!
² Nu, kur ir tas fašists!
³ Dod šurp!
⁴ Mūsu pulkstenis. Tu iztiksi beša.
⁵ Modinātājpuļkstenis.